

GAÁL CSABA

Dr. Grétsy Zsombor Szerkesztő Úrnak

Az előző év első számában megjelent írásomat követő kommentárja készített reakcióra.

Az egész szerkesztői hozzászólás felhangja lejáratazásomat célozza. Ha úgy érzi, hogy ez sikerült, ám legyen. Írásának hangulatkeltő, kifejezetten személyem ellen irányuló mivolta nem támasztja alá megjegyzését, miszerint a kritikát szívesen fogadná. Javarást mondataim, szavaim elemzésével, nem tartalmával foglalkozik, ami nem lett volna feladata és hiányol minden szerkesztői nagyvonalúságot.

Engem mint otthon felelős pozíció nélküli embert természetesen nyugodtan szapulhat annak veszélye nélkül, hogy a bumeráng visszautne. Ez a pragmatikus helyzetfelismerés valós, de ezzel a körülménnyel visszaélni nem „fair”!

Köszönöm nekem szóló tanácsát: cipész maradjon a kaptafánál (szikénél), ne üsse bele magát a nyelvészek dolgába. Csak csodálni lehet azokat, akik orvos létükre saját szakmájuk kiváló művelésén túl még filológiai babérokkal is dicsekedhetnek, különösen akkor, ha a családban véletlenül egy kiváló nyelvész is fellelhető. Ez inkább óvatosságra kellene, hogy intsen, mintsem másokat elsöpítő magabiztosságot sugárzó tévedhetetlenségre. Önnek még – úgy látszik – nincs mire szerénynek lennie.

Az Ön szerkesztői megjegyzéseire sok válaszom lenne, de ezek Önt – sorainak tanúsága szerint – úgysem érdeklik, hiszen saját sértettségével van elfoglalva, eltekintve attól, hogy kár lenne az olvasókat tovább terhelni. Ha kicsit éltesebb (és bölcsőbb) lesz, talán belátja eljárása helytelenségét. Arroganciával nem lehet szimpátiát kelteni.

Önteltséget sugárzó írásában jobb lett volna, ha inkább a tárgyra koncentrálna és nem önkényesen kiragadott nemtetszését elemzi. Itt említ meg, hogy az emberi és szerkesztői stílushoz tartozik az is, hogy ha egy kézirat beérkezik, azt visszaigazolni illik és esetleg még meg is köszönni. Számtalanszor próbáltam elérni telefonon (titkos!), a szerkesztőségben, soha nem sikerült. Még kedves édesapján át is kértem visszajelentkezését, ez sem történt meg. Európában ez is hozzátartozik az udvarias formaságokhoz.. Nem kelt egyébként jó benyomást az sem, hogy a folyóiratban bántóan túlteng az Ön neve, valamint a nagy önbizalomról tanúszkodó egyes szám első személyben való állandó nyilatkozás.

Az augusztusi szám 42. oldalán Önök az én kaptafámhoz szólnak hozzá, azaz sebészeti kifejezésekről írnak. Talán azt mégis megengedi nekem, hogy immár 35 évi gyakorlat után megjegyezzem, számtalan javaslatuk izzadságszagú, szükségtelen, valamint teljesen hamis elképzelésből indul ki. Hasonlóképpen megírtam volna, hogy a 28. oldal utolsó mondata sem helytálló, hiszen a „diagnosztikának” van megfelelő magyarja, vagyis a kórismézés. Szívesen kifejtettem volna nyilvánosság előtt is nézeteimet minderről, ha Ön egy értelmiségihez (és kollegához!)

méltó módon reagált volna. Önnek azonban fontosabb a saját igaza, mint mások véleménye.

Sok (megérdemelt) sikert kívánva küldöm üdvözlőmet.

Tisztelt Főorvos Úr, kedves Gaál Csaba!

A lényeggel kezdeném.

Azért, amiért Főorvos Úr úgy érzi (és ezt levelében egyértelműen jelezte), hogy a cikkére válaszként megfogalmazott írásom lejáratozó jellegű és személye ellen irányuló volt, ezúton tisztelettel és egyúttal szégyenkezve Főorvos Úr bocsánatát, elnézését kérem!

Ezt természetesen a lap hasábjain is szívesen megteszem.

Hibámat teljesen belátva és elismerve szeretném hangsúlyozni: szerencsétlenül sikerült fogalmazásom mögött valójában semmiféle bántó, rosszindulatú vagy éppenséggel valamiféle sértettséget kifejező szándék, gondolat nem volt: eszembe sem jutott ilyesmi! – S miért is jutott volna? Én csupán próbáltam (ám mint kiderült: nagyon ügyetlenül...) ironikus, szarkasztikus hangvételt használni felelni Főorvos Úr maga által is kritikus hangneműnek mondott cikkére. Tisztában vagyok avval, hogy – és ez talán alkati tulajdonság is – stílusom olykor minden szándékom ellenére egyáltalán nem azt érzékelteti, hogy egy-egy adott kérdéshez szeretnék kedélyesen, humorizálva hozzászólni, hanem egyszerűen csak bántóra, rosszáúra sikerül megfogalmazásom. Ismét, kiemelten megkövetve Főorvos Urat, állíthatom, hogy ezt a fogyatékoságomat valóban igyekszem levetkőzni.

Hozzáteszem, ha magam kapok hasonló, ironikus-tréfálkozó hangvételi bírálatot, éppen stílusom, látásmódom miatt nem is érzek semmi bántódottságot, nem is feltételezek ilyen szándékú gondolatokat a szavak mögött. Éppen hogy örömmel tölt el, ha valaki szellemesen, sarkosan, szarkasztikusan fogalmazza meg véleményét, azt érezvén ilyenkor, hogy hasonló látásmóddal tekintünk a világra! Például az, hogy Főorvos Úr a „megöntözött öntöző”-höz hasonlított, kifejezett derültséget okozott számomra, s úgy éreztem: nagyon találó, ugyanakkor tréfásan csúfondáros kritikát kaptam, holott meggyőződésem, hogy sokan rosszul fogadták volna ezt a szerintem csakugyan lényegmegragadó összevetést.

Éppen ez, Főorvos Úr tanulmányának ez a valóban kritikus, de a fontos dolgokra is humorosan, sarkosan, sőt, csúfondárosan rámutató hangneme bátorított föl arra, hogy magam is ilyesfajta stílust használjak. Ezt nyilvánvalóan túlzásba vittem, elhibáztam, elrontottam.

Bízva abban, hogy ügyetlenségem, ostobaságom ellenére Főorvos Úr számára érezhetővé válik valódi szándékom, célom, s a Főorvos Úr munkája, munkássága iránti tiszteletem és megbecsülésem, még azt is remélni merem, hogy talán túlléphetünk (a magam részéről természetesen a megfelelő tanulságokat levonva, s jó irány-

ba változva is) az általam elküvetett baklövésen egy sokkal nagyobb, fontosabb, messzebb mutató feladat, hivatás érdekében, a magyar orvosi szaknyelv műveléséért.

Tiszteletteljes üdvözléssel kíván Főorvos Úrnak további sikeres tevékenykedést:

Grétsy Zsombor

KÁLLAI LÁSZLÓ

„Pí-Édzs-Dí”

Fölmegy bennem a pumpa, valahányszor azt hallom, hogy pí-édzs-dí. Kétségtelen, hogy a PhD fogalmát az USA-tól vettük át, a címül választott kiejtéssel együtt. Ez azt mutatja, hogy az amerikaiaknak fogalmuk sincs, vagy nem akarnak tudni arról, hogy a rövidítés egy görög-latin szóösszetételt takar: philosophiae doctor, magyarul a bölselet vagy a bölcsesség doktora, angolul Doctor of Philosophy. A görögről latin írásmódra való áttérés során a Ó, vagy ö betűt kettős betűvé, ph-vá írták át, melynek jelentése „ef”, lásd fizika, fiziológia, farmakológia. Ezeket az angolban se ejtik p-hizikának, p-hiziológiának, p-harmakológiának. Miként a magyarban is más hang az s, z és az sz, melyet nyelvünk a rovásírást kizorító latin írásmódban kettős betűvel volt kénytelen jelölni: gy, ly, ny. Igaz ebből sokszor baj támad, mert magyar fül kell ahhoz, hogy a Kiszely-t nem kiszey-nek kell-e ejteni, hogy a Nemeskürti nemeskürti-nek hangzik, a Jósika pedig (kicsi József) zs-vel ejtendő. Valamikor, az én gyermekkoromban a pé-t pö-nek, a há-t hö-nek ejtettük. Ma alighanem röhögés fogna el sokakat, ha a PhD-t pö-hö-dö-nek ejténék. Holott nem helytelen.

A nagyképű PhD tehát valójában „ef-dé”-t jelent, ha már nem akarjuk egyszerűen doktornak (eredetileg: tanító, a latinba docens néven ment át) nevezni a szóban forgó minősítést. Ahhoz nem kell PhD-nek lenni, hogy megtanuljunk, a ph egyetlen hangzó, miként az MSZP-ben az sz, és nem jut eszünkbe a betűszót em-es-zé-pé-nek ejteni. Magyar fül így nemigen fogná föl, hogy miről van szó.

Kedves Kállai László!

Gondolatmenete rendkívül logikus, frappáns és meggyőző. Valóban: lehetne az a „Ph” „f” ejtésű is. A helyzet azonban kicsit más. Ugyan szabálykönyv ezt nem rögzíti, ám a magyar nyelvi megszokás és hagyomány, a hosszú idő alatt kiérlelődött betűszó-kiejtési szokások úgy alakultak, hogy – és ez a lényegi különbség a példaként bemutatott „MSZP” és „PhD” betűszavak között – csupán a magyar szavaknál ejtjük ki a betűszót valóban **betű szerint**, akkor is, ha a betű éppenséggel egy kétjegyű betű (pl.: sz, gy, zs stb.), míg az idegen betűszavaknál – még ha adott esetben tudjuk is,

hogy az adott betűjegy-kombináció **egy hangnak felel meg, azaz egy betű** – a magyar betűjegyek szerint oldjuk föl a betűszót, mégpedig (és ezt már a szabályzat is tartalmazza!) a betű **magyar kiejtése szerint**. Ennek az erős hagyománynak talán az van a hátterében, hogy sok nyelvből sokféle, olykor-olykor meglehetősen rafinált betűszó kerülhet magyar nyelvű írásos környezetbe, s az emberek többségétől nem várható el, hogy mondjuk a görög mellett még a francia és egyéb nyelvek többjegyű betűit is fölismerjék, s a forrásnyelv hangtana szerint szépen ejtsék is ki.

Az előzőek alapján tehát nem helyes hibázatni a nem „f”-es kiejtést, ám annál inkább hangsúlyozni kell, hogy a „PhD” az bizony semmiképp nem „pí-édzs-dí”, hanem szerényen csak a „pé-há-dé” kiejtési formában helyes a magyar nyelvi környezetben.

Rendkívül érdekes fölvetését megköszönve üdvözlö:

Grétsy Zsombor

NÉMEDI LÁSZLÓ

Tisztelt Szerkesztőség!

Mindenek előtt engedje meg, hogy szűkebb szakmám – a közegészségügy – munkatársainak nevében is gratuláljak Önnek és szervezetének az április 5-i nagygyűlés megszervezéséért.

Hasonló elismerés illeti meg a Magyar Orvosi Nyelv című folyóirat beindítását is. Itt jegyzem meg, hogy szélesebb szakmai kört szólítana meg az újság, ha a címében az „orvosi” jelző helyett a „tudományos” szó szerepelne.

A nagygyűlés visszhangjaként két megjegyzést tennék.

35 éve szerkesztem intézetünk folyóiratát, a Budapesti Népegészségügyet. Úgy vélem, hogy a szerkesztőknek és a lektoroknak kiemelt szerep jut abban, hogy a magyar nyelv logikája és szépsége a szócikkekben is megjelenjék. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a helyesírási hibák javításának mintájára a lektorok – akár a szerző megkérdezése nélkül – magyar nyelvi lelkismeretük alapján, önállóan módosítsák a magyarítható szakszöveget, ahol az a jelentést nem befolyásolja.

Meggyőződésem, hogy a szakmunkákban alkalmazott szép magyar, veretes fogalmazás elősegíti az olvasó számára az eredeti gondolat pontosabb megértését. Közismert szépirodalmi tapasztalat, hogy a költők és írók egy-egy körülményesen leírható fogalmat akár egyetlen szellemes fordulattal közvetlenül befogadhatóvá tesznek (pl. József Attila: ...kékítőt old az ég vízében...).

Végezetül javasolnám, hogy a szerkesztőségek mérítsenek a kínálatból és a különösen művészi szövegrészeket, melyekben érvényesül a fenti elv, küldjék meg követendő példaként folyóiratuknak.

Tisztelettel:

Dr. Némedi László
Főszerkesztő